

cap. 13. Galenus lib. 6. de simpl. med. facult. cap.
13. Paulus lib. 7. Rhazes lib. 3. ad Almanforem,
cap. 28. & Auicenna, loco citato.

DE HYSSOPO.

CAPVT LXVI.

Mac. lib. 2. cap. 5. **H**ysopus purgans herba est è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda ingata.
Vultibus eximum fertur prestare colorem.

Hic agitur de hyssopi viribus: quod quidem
desiccet & exalfacit ordine tertio, sed & tenui-
um est partium. Pituitam manifesto experimen-
to expurgat, facitq; ad pituitosos tum cerebri,
tum neruorum affectus: quod non modo mун-
det, sed roboret quoque. Quin & pectus & pul-
monem detergit, presertim senibus, quorum pe-
ctora lenta crassaq; pituita referta sunt: quo fit,
vt decoctum cum ficis, aqua, melle, & ruta, po-
tunq; peripneumonici, diuturnæ tussi, suspi-
riosi à capite in subiectas partes distillationi-
bus, & orthopnoicis auxilietur. Ascarides reli-
quosq; interaneorum vermes pari modo sum-
ptum enecat. Idem facit, si cum melle delinga-
tur, nitri tamen addito momento. Decoctum ex
aceto mulso epotum, crassum humorem per al-
uum extrahit. Ad subducendam aluum cum fi-
cis viridibus detritis manditur: vehementiusq;
addita iri, nasturtio, aut irione, deiicit. Mesues
exhibet cum iure aut manna mistum, vel cum
melle, aut vis passis purgatis, vel scilla coctum.
Cutis in corpore colorem floridum efficit. Lien
& aqua inter cutem cum fico nitroq; emplastri
modo imponitur. Inflammationibus quoq; ex
vino illinitur. Cum feruente aqua impositum,
fugil-

sugillata discutit. In anginis cum ficuum decocto optime gargarizatur. Decoctum cum acetorum dolore collutione sedat: Hyssopi vus inflammationes, auricularum præsertim, vaporis suffitu discutit. Cibi appetentiam inuitat, visum acuit, menses & vrinam ciet, & febrium horrores excutit. Vinum decoctionis eius vterum à superfluitatibus purgat & abstergit. Plura Dioscorides, lib. 3. cap. 27. Auicenna 2. Canon. cap. 365. & Mesues, lib. 2. sect. 1. cap. 18. de med. simpl. purgantibus.

DE CHÆREFOLIO.
CAPVT LXVII.

Apposium cancri tritum cum melle medetur.
Cum vino potum lateris sedare dolorem
Sape solet, tritam si necis desuper herbam.
Sape solet vomitum, ventremq; tenere solutum.

Mac. lib.
cap. 22.

Enumerantur hoc in loco tres facultates chærefolii. Prima, quod tritum & cum melle appositum cancrum curret. Est autem Cancer tumor durus melancholicus, inæqualis, rotundus, venosus, id est, venas habens in circuitu turgidas & exaltatas, liuescens siue fuscus, & colore magis quam inflammatione nigricans, calidus, sed non adeo, ut inflammationes, subito accrescens, ægros maxime fatigans, & perpetuo fere dolore affligens: Græce *καρκίνος* & *καρκίνωμα* dicitur. Hanc autem appellationem huic morbo indiderunt tam Græci quam Latini à cancro aquatico animali, quoniam circa hunc implentur & intenduntur venæ, cancerorum pedibus, à glomere illo corporis descendentibus, persimiles. Nonnulli vero inde sic nuncuparunt, quod difficillime ab his partibus

Cancer.

bus quas obsederit euellatur, quemadmodum cancer aquaticum animal. Hic enim loco, quem semel apprehenderit, pertinaciter hæret. Adde quod hic tumor cancri animalis colorem repræsentat, nempe subnigrum. Plura de hoc Paulus libro quarto, cap. 26. & Ioannes Tagaultius lib. 1. cap. 15. chirurg. Instit.

Tormina.

Secunda, quod cum vino potum lateris dolorem sedet. Tormina quoque ventris mitigat. Crassas enim inflationes, unde dolores isti proveniunt, discutit. Præterea stomachi atque aliorum etiam viscerum, flatus dissipat, obstructionesq; tollit, ad quæ quidem omnia vinum quoque per se sumptum singulare est.

Vomitus.

Tertia, quod vomitus aluique profluvia sistat. Calefaciendi enim & exsiccandi vi materiam eorum discutit atq; consumit, & maxime quidem, si à frigido & pituitoso succo oriantur. Vrinam & menses ciet, lateris, renum ac vesicæ dolores tollit, cum melicrato exhibitum. Porro Chærefolium, de quo hoc loco agitur, nulla alia herba est quam quæ vulgo nostrati *Carfueil* appellatur. Cæterum medicamenta quæ hic de chærefolio produntur, neq; apud Plinium, neq; apud ullum aliquem autorem Græcum reperiuntur, sed ex Plinio illo recētiore, qui longe post Galeni tempora extitit omnia transcripta sunt. Nam is hæc verba de ipso tradit: Chærephyllon canceratis medetur, lateris dolores ex vino mitigat. Quidā illud oleo incoctum *ἀγνός* ad soluendam frigoris iniuriam, miscuerunt. Ex aqua mulsa pituita resoluit. Ex aceto lumbricos & tineas perimit, urinam ciet, menstrua pellit. Tritum cum cera & axungia vetere parotidas discutit. Lege de-

Lib. 4. cap.

37 de re me-
di.

doctissimi viri Iani Cornarii annotationes in caput 22. lib. 1. Mac. Ad hæc succus, siue stillatitius chærefolii liquor, potus cum carbonibus tilia & lapide ex cancrorum capitibus exempto, sanguinem ob casum, percussionem, vel contusionem in grumos concretum certo experimento dissoluit, & renum calculos frangit.

DE ENVLA CAMPANA.

CAPVT LXVIII.

ENyla campana reddit præcordia sana,
Cum succo ruta succus si sumitur eius,
Assirmani ruptis quod proest potio talis.

Mac. lib. 1.
cap. 20.

Hic duæ referuntur facultates herbæ, quam ἐλνιον Græci vocant. Latini Heleniū & Inulam. Barbari Enulam, Officina Enulam campanam.

Prima, quod curet ac roboret præcordia: quo nomine iam exta in homine intelligenda veniunt, nempe os ventriculi, membra spiritus, & quæcunque cordi propinquiora sunt. Et hoc sane radice potissimum efficit. Ea enim calida & sicca atq; odorata est, cum excrementitia humiditate: quapropter in elegmatis cum melle temperata crassos ac lentos humores pectori pulmonique infarctos educit, tussi orthopnææque prodest. Omnis iræ dolorisque obliuionem inducit, cor exhilarat ac roborat. Ex ea vinum etiam conficitur, quod ~~ver~~ *ver* *æ* *l* *h* *h* *s* Græcis dicitur. Hoc contra stomachi & pectoris vitia & cordis ex humiditate & frigidity imbecillitatem efficax est, excrementa in venis sanguini permista per menses ac vrinas expellit.

Vinum etiam
latius.

Secunda, quod succus eius cum ruta succo permistus herniosis, hoc est, ruptis, quibus intestina

in

*ruta de
ca rue
herbe*

in scrotum deuoluuntur admodum opitulerus, & maxime quidem si hernio ex flatuum multitudine euenerit. Eos enim rutæ atque helenij succus discutit. Radix præterea helenij stomacho prauis succis referto utilis est in passo condita, obstructionsque iecoris atque lienis tollit. Trita potaq; ad cruentas excreationes singularis est & serpentium morsibus medetur. Ruptis ac conuulsis omnibus conferi. Folia eius ex vino cocta vtiliter illinuntur frigidis ac diuturnis partium affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarū passiones, *ισχιαδæ* vocant, & exiguæ assiduæq; articulorum quorundam præhumiditaret procidentia ac luxationes. Plura Dioscorides libro 1. cap. 17. Galenus libro sexto, capite 114. de simpl. med. facult. & Auicenna 2. Canon. capite 240.

DE PVLEGIO. *Du pouliot*
CAPVT LXIX.

*Mac, lib. 2.
cap. 4.*

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Duo hoc in loco Pulegij recensentur effectus. Prior quidem, quod atram bilē cum vino expurger, cuius rei testis etiā est Dioscorides lib. 3. cap. 32. Atram inquit, bilem per aluum exigit.

Alter vero, quod peculiari proprietate quadam antiquam curet podagram. Crassos enim viscososq; humores vnde podagra generari plurimum solet, vehementer calfacit, concoquit, extenuat & amolitur. In tertio nanque ordine calidum & siccum esse statuitur, quapropter podagris etiam per se subuenit, impositum vsque dum rubescat locus. Vi pollere corroborandi,

ex

ex bona fragrantia eius satis liquet: Aperit quoque attrahit & consumit, ratione tum essentia, tum qualitatum. Potum menstrua, secundas ac partus eiicit. Pulmonis vitia ex melle & aloe potum extrahit, conuulsis auxiliatur. Capitis dolores impositū leuat. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, & à siti traditur. Nauseas stomachiq; erosiones ex posca permulcet. Bibitur in vino vtilissime contra serpentium morsus. Defectos animo recreat, cum aceto naribus obiectum. Siccatum præterea crematumq; & in puluerē tritum, gingiuas confirmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes sedat. Cum cerato varos extingui, tlienosis cum sale vtiliter illinitur. Decoctum eius ablutas pruriges mitigat: & eadem vtilitate insidentibus fœminis prodest: inflationes, durities & muliebrium locorū cōuersiones corrigens. Plura Dioscorides loco citato, Plinius lib. 20. cap. 14. Galeus libro 6. capite 93. de simpl. med. facult. & Simeon Sethi in Syntagmate.

D E N A S T V R T I O.

CAPVT LXX.

*Illius succus crines retinere fluentes
Illius adseritur, denti q, lenare dolorem.
Lichenas succus purgat cum melle perunctus.*

*Mac. lib. 5.
cap. 11.*

Hic agitur de hortis familiari herba Nasturtio, quod *καρδάμων*, Græci vocant, quasi *καρδιδα-μων*, quod caput tentet ac domet, Et referuntur tres ipsius facultates.

Prima, quod succus eius siue stillatitius liquor capiti illitus, aut potus etiam, capillorum defluvia sistat, præsertim si ex densatis infarctisque
mea-

meatibus orta fuerint. Crassos enim & pituitosos humores calefacit, incidit, & extenuat.

Secunda, quod dentium curet dolorem, præcipue si à frigida materia prouenerit: eam enim nasturtium discutit.

Tertia, quod succus eius cum melle illitus lichenas, id est, imperigines, siue squamas cuti adhaerentes, abstergat. Nascuntur eæ ex phlegmate potissimum falso, sed nasturtium intus assumptum omne phlegma pellit & expurgat: & mel quoq; insigniter abstergit. Nasturtii semen adurentis seu causticæ facultatis particeps est, sicut sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeo quicquid aliud rubrificationem postulat, eo perinde atq; sinapi excalefaciunt. Miscetur quoque remediis quæ exhibentur asthmaticis, quippe quod crassos succos valenter incidere valeat, velut & sinapi: nam per omnia ei simile est. Stomacho aduersatur, aluum turbat, vëtris lumbricos pellit, lienē imminuit, partus exanimat, menses ciet, & Venerem stimulat. Illitum cum melle lienem extenuat, fauos expurgat. Serpentium venenis potum resistit, atq; eos suffitu fugat. Carbunculos ad suppurationem perducit & rumpit. Coxendicibus cum polenta cōmode ex aceto illinitur: tumores inflammationesq; discutit. Furunculos cum muria illitum ad suppurationem ducit. Vomitū flauę bilis citat, eandemq; per inferna seducit. Tradunt nonnulli nasturtium vim vigoremque animi suscitare, ac proinde eos qui ipsum esitauerint ingenio ac mente promptiores fieri. Lege Plinium libro 19. cap. 8. Erasmi Chiliades in Prouerbio, *ἡ δὲ ἡ γλῶσση ἀπορροή*. Porro & herba arefacta similem semini vim possidet.

fidet. Humida vero adhuc & viridis propter aqueæ humiditatis admiffionem multo femine inferior eft: adeoq; tunc mordacitas eius moderata eft, vt cu pane ea vti liceat, ceu obfonio. Plura Dioscorides libro 2. cap. 141. Plinius libro 20. cap. 13. Galenus lib. 7. cap. 8. de fimpl. medic. facultat. Simeon Sethi in Syntagm. & Auicenna 2. Canon. capite 509.

D E C H E L I D O N I A.

C A P V T L X X I.

*Æceti pullū hac lumina mater hirundo,
(Plinius vt fcripfit) quamvis sint eruta, reddit.*

*Mac. lib. 2.
cap. 29.*

Notatu dignū eft, quod hic ex Plinio de chelidonia refertur, nempe ipfam pullis hirundinum vifum reftituere. Locus eft libro 25. cap. 8. vbi fic fcriptum reliquit: Animalia quoq; inuenere herbas, inprimisq; chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reftituunt vifum, vt quidam volunt; etiam erutis oculis. Meminit eiuſdem etiam lib. 8. cap. 27. his verbis: Chelidoniam vifui faluberrimam hirundines monſtrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes. Hoc nomen, vt lib. 2. cap. 165. Dioscorides teſtatur, ſibi videtur vendicaſſe, quod aduentu hirundinum exoritur; & diſceſſu emarceſcat. Sunt qui narrant hirundines excacatis pullis, admota herba vifum reſtituere, inquit idem. Hinc cognitum eſt ſuccum eius hominum oculis quoq; mederi, vtiq; in quibus craſſum quiddam in pupilla colligitur, digeſtione atq; diſcuſſione indigens. Hinc igitur edocti medici chelidoniam omnibus fere oculorum remediis pro vifus claritate admifcere ſolent. Herba eſt

T nq